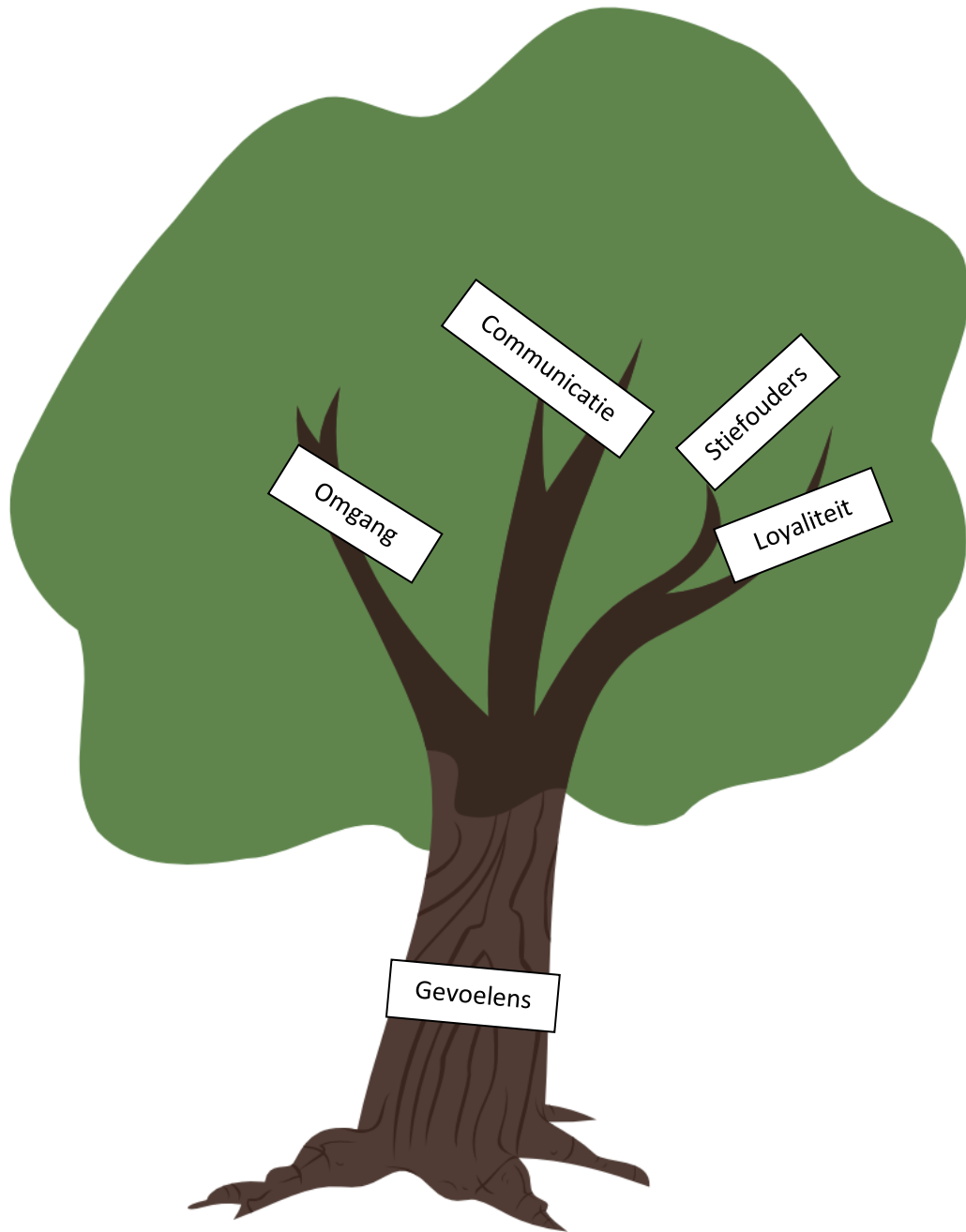


Begeleiding van jongeren met gescheiden ouders: Beslisboom voor professionals



Gevoelens



a. Relevante risico- of beschermende factoren:

1. Probleemoplossende vaardigheden
2. Positieve emoties
3. Zelfregulatie

b. Als je dit in kaart gaat brengen, vraag dan naar:

Algemeen:

1. Hoe voel je je? (bevestigen in gevoel)
2. Wat doet de scheiding met je?
3. Wat gaat er wel goed en wat gaat er niet goed? Hoe voel je je daarbij?
4. Hoe vind je dat de situatie nu is op een schaal van 1 tot 10?
5. Heeft de scheiding invloed op je sociale contacten, eetlust, slapen?
6. Heb je het gevoel dat je de enige bent die dit meemaakt?
7. Heb je zelf zorgen over de situatie waarin je nu zit?
8. Heb je weleens het gevoel dat het onveilig is?
9. Hoe was het gedrag het afgelopen jaar (dus perspectief)
10. De situatie in kaart brengen:
 - Wat voel je?
 - Wat doe je?
 - Wat wil je?
 - Hoe gaan we dit doen, wat heb je nodig?

Probleemoplossende vaardigheden, positieve emoties, zelfregulatie:

11. Hoe los je zelf een probleem op?
12. Denk je dat een stappenplan je zou kunnen helpen met het oplossen van problemen?
13. Denk je wel eens na over hoe je je voelt?
14. Op welke momenten voel je je eigenlijk wel goed en op welke momenten eigenlijk niet?
15. Voel je je beter als er bepaalde mensen bij je zijn?
16. Voel je je slechter als er bepaalde mensen bij zijn?

c. Wanneer is het zorgelijk?

Het is zorgelijk wanneer een leerling:

1. zelf signalen afgeeft
2. belemmerd wordt in de ontwikkeling
3. aangeeft hulp te willen om situatie te veranderen
4. niet praat, maar gevoelens uit in gedrag dat onverklaarbaar lijkt. Voor docenten is dit vaak lastig gedrag.
5. lang last heeft

6. slechtere schoolprestaties heeft
7. zich plots anders gedraagt of anders is in de omgang met leerkrachten, leeftijdsgenoten, ouders, etc.
8. geen leeftijdsadequaate gedrag vertoont

d. Wat kan je zelf oppakken?

1. Gevoelens als gevolg van praktische problemen
2. Inzicht geven in gevoelens middels het bijhouden van een dagboek
3. Communicatieproblemen tussen ouders:
 - inschatting of je het zelf kan oppakken of door moet verwijzen naar Ouderschap Blijft
 - vraag hierbij: kunnen mijn ouders dit samen bespreken of is er hulp bij nodig?
4. Bij weinig probleemoplossende vaardigheden:

Als ik een probleem heb,

DENK IK EVEN RUSTIG NA:



© TNO

e. Wanneer verwijst je door?

1. Bij verwerking van trauma
2. Bij het overheersen van negatieve gevoelens, depressieve gedachten
3. Suïcidegedachten
4. Zelfverwonding
5. Als gesprekken één keer per week, max 5 weken lang niet voldoende is

Omgang



a. Relevante risico- of beschermende factoren:

1. verslechterde financiële situatie

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming:

'Vroeger was de gangbare regeling na een scheiding dat een kind bij moeder woonde en elke week of om de veertien dagen een weekend naar vader ging. Tegenwoordig wordt meestal in het verplichte ouderschapsplan een regeling afgesproken die past bij de ontwikkeling van het kind en de situatie van de ouders.

Op basis van diverse onderzoeken kunnen wel enkele algemene adviezen worden gegeven:

Oudere kinderen (12 jaar en ouder) willen vaak zelf bepalen hoe vaak en wanneer zij de andere ouder zien. Het beste is dat ouders en kinderen overleggen maar ouders moeten bedenken dat zij verantwoordelijk blijven. Tenslotte geldt voor elke regeling dat het heel belangrijk is voor kinderen dat ouders het met elkaar eens zijn of worden over de regeling.'

b. Als je dit in kaart gaat brengen, vraag dan naar:

Algemeen:

1. Wat is de omgangsregeling?
2. Heb je zelf mogen meedenken?
3. Kan je ook eens voor jezelf kiezen en hoe doe je dat dan?

Verslechterde financiële situatie:

4. Hoe was het voor en na de scheiding qua gezinsuitjes, woning, kleding, etc.?

c. Wat kan je zelf oppakken?

1. Uitleggen geven
2. Relativeren
3. Benadrukken dat het niet hun zorg is
4. Bespreken dat je er meerdere manieren zijn om het gezellig te maken

d. Wanneer is het zorgelijk?

1. Wanneer een leerling basisbehoeften mist

e. Wanneer verwijst je door?

1. Bij het missen van basisbehoeften

Communicatie



a. Relevante risico- of beschermende factoren:

1. Hoog conflictniveau (mate van conflict)
2. Conflicten als bedreigend ervaren

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming (p. 52):

‘Ten slotte: de belangrijkste risicofactoren voor ernstige problemen van scheidingskinderen zijn hevige en langdurige conflicten tussen de ouders. Dit geldt voor zowel fysieke als psychologische ruzies. (Getuige zijn van) huiselijk geweld en kindermishandeling vormen belangrijke risicofactoren voor kinderen. ‘

b. Als je dit in kaart gaat brengen, vraag dan naar:

1. Praten je ouders nog met elkaar?
2. Is er veel ruzie tussen je ouders?
3. Word je wel eens ingezet als postbode/speelbal tussen ouders?

c. Wat kan je zelf oppakken?

1. Kind in eigen kracht zetten (let op met eventueel loyaliteitsconflict)
2. Met ouders bespreken, maar dit is lastig. Daarna moet je terug naar het kind.
3. Geef het gevoel dat er wat wordt gedaan als de veiligheid van de jongere in het geding komt.

d. Wanneer is het zorgelijk?

1. Wanneer de veiligheid van de jongere in het geding komt

e. Wanneer verwijst je door?

1. Bij onveilige situatie

Loyaliteit



- a. **Relevante risico- of beschermende factoren:**
1. Verslechterde / goede ouder-kindrelatie
 2. Schuldgevoel

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming (p. 41, 42, 52):

‘Loyaliteitsconflicten doen beide ouders een zwaar tegengesteld beroep op het kind. In sociaalwetenschappelijk onderzoek worden loyaliteitsconflicten vaak gemeten door vragen te stellen als: Heb je vaak het gevoel dat je tussen je beide ouders instaat? en: Voelt het alsof je moet kiezen tussen je beide ouders?’

‘Moeten kiezen is voor een kind een hopeloze opgave en leidt er vaak toe dat het probeert te schipperen tussen beide ouders. Het kan zijn dat een kind thuiskomt bij moeder van een weekend bij vader en tegen de een zegt dat het erg leuk was en tegen de ander dat het vreselijk vervelend was. Uit onderzoek blijkt dat het voor een kind belangrijk is goedkeuring te krijgen van de ene ouder om het bij de andere ouder fijn te hebben. Conflicten tussen de ouders kunnen echter zo heftig en chronisch zijn dat er voor een kind niets anders op zit dan partij te kiezen. Dat kan betekenen dat het kind uiteindelijk zegt: Ik wil mijn vader/moeder nooit meer zien. Dan is er dus sprake van oudervervreemding of ouderverstoting, in de Amerikaanse literatuur vaak ouderafwijzing genoemd.’

‘Een goede band met de inwonende ouder is een belangrijke positieve factor. Ook de band met de uitwonende ouder is van belang, zij het in mindere mate. Een goede band met de uitwonende ouder is voor een scheidingskind belangrijker dan de frequentie van het contact.’

b. Als je dit in kaart gaat brengen, vraag dan naar:

1. Heb je vaak het gevoel dat je tussen je beide ouders instaat?
2. Voelt het alsof je moet kiezen tussen je beide ouders?
3. Mag je het fijn hebben bij beide ouders?
4. Hoe is je band met je uitwonende ouder?

c. Wat kan je zelf oppakken?

1. Uitleggen geven

d. Wanneer is het zorgelijk?

1. Wanneer er sprake is van een loyaliteitsconflict of ouderverstoting

e. Wanneer verwijst je door?

1. Bij loyaliteitsconflict of ouderverstoting

Stiefouders



a. Relevante risico- of beschermende factoren:

1. Verlatingsangst

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming (p. 54):

‘Informeer bij de intake naar de specifieke gezinssituatie. Weet dat bij nieuwe gezinnen na een scheiding de gezinsverhoudingen nog complexer worden. De (nieuwe) partners moeten relationeel en pedagogisch tot een nieuw evenwicht komen: hoe om te gaan met elkaar en hoe om te gaan met de ouderrol en opvoeding van de (stief)kinderen. Weet dat er vaak sprake is van te weinig communicatie en te hoge (vaak impliciete) verwachtingen.’

b. Als je dit in kaart gaat brengen, vraag dan naar:

1. Hoe ziet je gezinssituatie eruit?
2. Hoe voel je je bij deze nieuwe situatie?
3. Wat vind je van de nieuwe partner/stiefkinderen?
4. Hoe gaan jullie met elkaar om?
5. Wat verwacht jij van de nieuwe partner/stiefkinderen?
6. Hoe denk je dat je andere ouder het vindt?
7. Kan je hierover praten met je ouders?

c. Wat kan je zelf oppakken?

1. Uitleggen geven
2. Benadrukken dat alle gevoelens goed zijn

d. Wanneer is het zorgelijk?

1. Wanneer er sprake is van problematische opvoedvaardigheden in het nieuw samengestelde gezin

e. Wanneer verwijst je door?

1. Bij te grote spanningen in het nieuw samengestelde gezin

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming.

Anthonijsz, I., Spruijt, E., & Zwikker, N. (2015). Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Paragraaf 3.2 De belangrijkste problemen bij een ouderlijke scheiding voor Jeugdigen (p.24)

Samengevat zijn de belangrijkste gevolgen voor kinderen en jongeren op kortere termijn:

- externaliserende problemen zoals agressief gedrag, vandalisme en – voor oudere kinderen – delinquent gedrag en meer roken, blowen en drinken;
- internaliserende problemen zoals depressieve gevoelens, loyaliteitsconflicten, gevoelens van angst en een laag zelfbeeld;
- problemen in vriendschapsrelaties;
- een zwakkere band met de ouders, vooral met de vaders; parentificatie, ouderafwijzing;
- problemen op school zoals lagere cijfers, concentratieproblemen en spanningen in het contact met andere leerlingen.

Samengevat zijn de belangrijkste gevolgen op langere termijn:

- een lager eindniveau van de opleiding;
- minder inkomen;
- een groter eigen scheidingsrisico;
- een groter risico op depressie inclusief een groter beroep op de hulpverlening;
- een zwakkere band met de (ouder wordende) ouders.

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming.

Anthonijsz, I., Spruijt, E., & Zwikker, N. (2015). Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Paragraaf 3.5 Risicofactoren (p. 28)

Uitgangsvraag 1.7 Wat zijn de belangrijkste risicofactoren voor het ontwikkelen van ernstige problemen door jeugdigen bij een scheiding?

De literatuur is duidelijk over de belangrijkste risicofactoren voor kinderen voor, tijdens en na een ouderlijke scheiding. Dit zijn in volgorde van belangrijkheid:

- huiselijk geweld en kindermishandeling;
- psychologische oorlogsvoering tussen de ouders;
- ernstige en langdurige ouderlijke conflicten;
- instabiele inwonende ouder of ouders;
- slechte band met de inwonende ouder;
- aantal bijkomende veranderingen;
- financiële problemen;
- slechte band met de stiefouder (indien aanwezig);
- slechte band met de uitwonende ouder.

Het ontbreken van bovengenoemde factoren kan uiteraard positief worden genoemd en verkleint de kans op problemen. Er zijn echter ook andere positieve factoren die de kans op problemen rond (echt)scheiding kunnen verminderen: humor van de ouders, onderlinge genegenheid, interesse voor de kinderen, geen geruzie of kwaad spreken in het bijzijn van de kinderen, en een positieve onderlinge communicatie tussen de ouders.

Uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming.

Anthonijsz, I., Spruijt, E., & Zwikker, N. (2015). Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bijlage 3. Mogelijke effecten van scheiding voor jeugdigen naar leeftijd (p. 69)

Jongeren (van 12 tot 18 jaar) willen vaak zelf bepalen hoe vaak en wanneer zij de andere ouder zien. Overleg is nuttig, en ouders moeten bedenken dat zij verantwoordelijk blijven. Tenslotte blijkt uit onderzoek ook dat het belangrijkste voor jeugdigen is dat ouders het met elkaar eens zijn of worden over de regeling (Amato, 2010; Spruijt & Kormos, 2010). Daarom is het van groot belang dat ouders het eens zijn of worden over het ouderschapsplan.

Mogelijke effecten en risico's in deze ontwikkelingsfase:

Jonge puber (van 12 tot 14 jaar)

- emotionele verwarring;
- wendt zich vervroegd af van het gezin;
- vertoont vooral problemen als ouder(s) nieuwe relatie aangaat;
- zoekt elders steun;
- zet zich heftig af zonder compensatie;
- is geneigd partij te kiezen, polarisatie;
- verandering in eigen ontluikende seksualiteit (óf sneller, óf afhoudender);
- risico op parentificatie;
- kans op afglijden.

Oudere puber (van 14 tot 18 jaar)

- schaamte;
- versterkte onzekerheid;
- boosheid;
- legt schuld bij de initiërende partij;
- versnelde losmaking van thuis;
- verlies van ontzag en respect voor ouders;
- aanpassingsproblemen;
- kans op afglijden.